

TARINOITA ”HYSSÄ –JUSSI”

Ikaalisissa käräjäpaikalla on pantu voimankoetus toimeen. Siellä oli ollut Hyssä niminen mies ja täällä oli Honkaluoman Jussi. Molemmat olivat voimallisia miehiä, ja käräjäherratkin olisivat halunneet nähdä , kumpi voittaisi. Ikaalisten puolen miehet sanoivat: Kyllä Hyssän isäntä voittaa, toiset sanoivat; Kyllä Honkaluoman Jussi voittaa. Olivat sitten porstuassa tulleet vastakkain , Hyssällä oli ollut silkki kaulassa, siitä oli Jussi ottanut kiinni, vetänyt hänet päällensä porstuan lattialle ja sanonut: ” Äs siis koitta ny ”, hänellä oli usein tapana sanoa: ”Äs siis ”. Oli useamman kerran käsenyt koittaa ja kuristanut samalla kurkusta. Lopulta oli sanonut: ” En minä viitti täällä koko päivää olla sun allas”. Silloin oli hän heittänyt hänet pois, vaikka toiset jo olivat luulleet hänen hävinneen , ja sanonut: ”Minä otan sulta nyt Hyssän nimen pois”. Toinen oli mennyt tainnoksiin ja ruvennut häntä virvoittamaan, mutta Honkaluoman Jussia kutsuttiin siitä alkaen ” Hyssä- Jussiksi”. (Kertoi Kristian Syväniemi. Kuullut Mikko Kalliomäeltä.)

XXXXX

Kyrön käräjillä oli ollut voimallisia hämäläisiä ja oli ”Hyssä” lyönyt vetoa niiden kanssa 5 tuoppia viinaa ja 2 riksiä, että hän tuo semmoisen miehen , että piisaa väkikapulan vedossa. Toisessa kortteerissa asui sitten Jätinmäen Erkki, joka oli mahroton kapulaa vetämään. ”Hyssä” oli mennyt tätä puhuttelemaan: ” Tuu nyt kapulaa vetämään, kun olen sinusta vetoa lyönyt ”. Toinen hankki silloin viinaa, ja silloin Erkki jo yskäsi ja lähti vetämään kapulaa. Hän pani vain toisen kätensä kapulaan, ja hämäläinen sanoi: ”Älä pilkkaa tee, pane vaan molemmat kätes ”. ” Panen sitten jos tarvitaan, mutta luulen, ettei tarvita”. Jonkun aikaa antoi hämäläisen nykiä, mutta lopulta veti sen nurkkaan ja samoin muut. ” Hyssä” voitti vedon. (Kertoi ” Halmes- Hermannin ”.)

XXXXX

Pitäjässä ei ollut kuin kaksi miestä, pappi ja muuan toinen , jotka osasivat kirjoittaa ja laskea. Kun se semmoinen taitava kirjoitusmies oli, niin se lähetettiin aina pitäjän puolesta etumiehenä kokouksiin. Herrat oli äkäisiä sille ja vangitsivat sen irtolaisena, kun ei sen kanssa mikään petos auttanu. Tääl pidettiin sitten neuvottelu keskenääs, että se pitää ottaa sieltä väkisin pois, kun ei sitä saa suosiokaupalla, antoivat "Hyssälle " viinaa ja sanoivat, ei sitä muut ota pois. Se oli Kärjellä sitten köytettynä Kankaanpäässä.

"Hyssä" meni, kävi vangin niskaan kiinni, kun se oli herrain keskellä, ja heitti sen porstuaan, josta miehet sen korjasivat- kait se oli verojen ylöskanto. Kun lautamies kävi häneen kiinni, niin hän heitti sen penkin alle. Kruununvouti sanoi sille: " Oletpa sinä aika hutera mies, kun sinä noin annat itseäsi heitellä".

Mutta silloin "Hyssä" sanoi: Luulek sinä sen paree olevas" ja heitti sen pystyvalkiaan. Kun se läksi pihalle menemään , niin valeksmanni hairas niskaan kiinni, mutta Jussi heitti sen portaita alas niin, että jäi takin rintapielet kouraan.

Sitten sille tuomittihin 40 paria vittoja, ja hän pyysi käräjäpaikalla, että jos hän sais ne rahalla maksaa. Hän pääsi sitten kotia, ettei hän saanut paikalla niitä vittoja, karsi kaksi vittaa, paljasti selkänsä ja pani trenkinsä tuvassa lyömään, kun hän tuumas, että jos hän sentään ottais vittoja.

Trenki tiesi, että se vihastuu, kun hän lyö, ja lähti kohta lapaseen pihalle, kun hän oli lyönyt. "Hyssä" huusikin kohta: "Perkeles, kun löit kovin, kun 39 paria tuohon lisätään, niin ei kestä sitä". Yhteisesti sitten maksettiin vittat: 500 riksiä. (Kertoi Kiia Kotoviita. Kuullut isältään ja Peltoniemen vaarivainajalta.)

xxxxx

Karviasta oli muuan mies vangittu jostain turhasta asiasta ja karvialaiset halusivat vapauttaa sen mut eivät onnistuneet omiin meininkiinsä. Kun "Hyssä-Jussi " oli ollut viinalle kovin tärkeä, niin lupasivat karvialaiset hänelle tuopin viinaa, jos hän sen toimittaisi vapaaksi.

"Hyssä-Jussi" meni lakitupaan, koitti ensin paljain käsin kiskoa rautoja irti vangista, mutta kun ei saanut, niin heitti kaikkine

päivinensä klasista pihalle. Siellä pihalla sitte olivat karvialaiset, jotka sen sitte veivät hevosen kans, se oli niin keskusteltu, että kyllä he sen sitten korjaa, kun hän vaan alkuunpanee.

Usiamman kerran oli tuomari käskenyt lautamiehiä ottamaan Jussin kiinni, mutta ne ei menny, kun ne tiesi, ettei siihen oikein paranekkaan mennä. Se oli sitte tuomarin heittäny pöydän takaa loukkohon, tukasta temmannu kans. Ulos oli sitte lähtenyt ja portahilla oli nimismies ottanut Jussin niskahan kiinni, mutta se viskas valeksmannin korkehilta portahilta alas mäkehen.

Oli menny tämän perästä väjentuvan penkille istuhun. Nyt oli menny kruununvouti miesjoukon kans sinne kiinniottamista varten, mutta Jussi oli heittänyt kruununvoutin takanperähän, kehuttihi vielä, että pää alahappäin joutu, kun heitti sinne. Sitte oli hän mennyt ulos, siellä oli ollut halkopino, sieltä oli viskannut halkoja joka puolelle, niin ettei kukaan likillekään päässyt niin kauvan, kun halkopino kesti, ja läksi kotia.

Kumminkin sitten joutu vastahan siitä oikeutehen ja tuomittihin vittat.

Kotona oli tehnyt vittat, semmoset, kun ruukattihi, ja pannu trenkinsä lyömään selkähän koetteeksi, kuinka kipiää se ottaa.

Trenki kun oli lyönyt reisun, niin silloin Jussi kiros, oli vihastunut lujaa, kun se vei kovin kipiää, ja oli sanonu: ”jos toisen kerran vielä lyöt, niin se on sun loppus”.

Ei menny sitten paaluhun kärsihin, kun se niin kipiää vei, mutta makso rahalla itte. Siihen se juttu sitten taisi loppua. (Kertoi Kristian Syväniemi. Kuullut monen vanhan miehen kertovan.)

xxxxx

Prentti vainaan, joka oli henkilaskuissa joutunut herrojen kanssa riitaan ja vangittu oli, oli ”Hyssä” vapauttanut ja siinä tilaisuudessa joltakin herralta kiskonut takista etupuolet pois. Tästä ”Hyssälle” tuomittiin 40 paria vittoja. Kun ”Hyssää” vietiin, oli hän tuumannut, että nyt menee talo, mutta silloin oli Marjaniemi antanut rahaa, jolla vittat oli maksettu. Takaisin oli ”Hyssä” sen maksanut, niin että vaan ½ riksiä puuttui, siitä ei Marjaniemi huolinut. (Kertoi ” Halmes-Hermanni”.)

x

” Hyssä-Jussilla” oli vanhempi veli Erkki, jota sanottiin ”Vanh-Erkiksi”. Se oli kans hyvin vahva, vaik ei sillä ollu tapana tapella. Kerran olivat olleet yhdessä jossakin krou-vissa Kristiinassa. Siellä

oli toisten miesten kanssa tullut riita. Joku oli häntä lyönyt ja hän oli sanonut: "Kuules nyt veljeni, kun mua lyö-tiin". Sitten hän heitti pöyrän kannen pihalle, ajoi kaikki ulos krouvista ja rupes sen pöyrän kannen kanssa siellä pihalla huiatoon sitte. Kun oli aikansa huirottu, niin istuttihin rekehen, edessä oli Erkki-vainaan hevonen, ruskia hevonen ja kovin hyvä menemään, ei sitä sitte enää saatu millään kiinni, kun se kerran lähti.

Sitten oli tultu Lapfääriin, Hoksallin taloon.

Erkki oli silloin jollain tavalla jäänyt jälkeen. Pihalla tuli "Hyssälle" tappelu ruottalaisten kans, ja ne sai suurella joukolla hänet köysiin, iloittu sitten ympärillä, kun oli saatu köysiin, hän oli tunnettu sielläkin päin. Se oli siinä Hoksallin pihalla huunnu: "Missä mun Erkki-veljeni on?"

Erkki-veli tuli silloin juuri maantiellä ja kuuli "Hyssän" äänen, kysy: "Mikä sun on?"

Hän sano, että kun nuo hänet köytti.

Erkki huusi: "Misä sun kätes silloin oli?"

Sitten otti seipään käteensä, meni joukko-hon, sai Jussin irti, ja silloin oli ruottalaisten kiirus pois pakoon.

Kotia sitten tulivat. (Kertoi Kristian Syvä-niemi. Oli kuullu Raunelan torpan Markku-vainajalta; vaikka kaikki ne sitä puhu vanahat miehet.)

x

Kerran taas kapungist tulles, kun juovuksis oltihin ja pimiä oli, niin ajoivat Lapfäärin kirk-komaalle ja sitten kopistahan sisälle kirkko-hon, luullen sitä tuparariksi. Mutta kun ei sin-ne päästy sisälle, niin oikasivat sinne maata, ja siellä sitten tiemmä oli maattu aamuun asti jonkun ristin juurella.

Vissiinkin siitä sitten paha mieli oli, kun aamulla huomattihin, kuinka käyny oli. (Kertoi Kristian Syväniemi. Kuullut usiammalta.)

x

Lapfäärissä oli "Hyssä" poikennu Valkkilaan palatessaan Kristiinasta, juonut siellä ja tapel-lut kolme vuorokautta hurrien (ruotsalaisten) kanssa. Lopulta valeksmannikin oli ruvennu ahdistamaan, muttei saanu kiinni.

Emäntä kotoa lähetti sitten Honkaluoman Erkin Jussia hakemaan, kun hänellä oli pieni lapsi. Tämä meni, tapasi "Hyssän" ja sipisi jotain sen korvaan. Yhdessä sitten mentiin rekehen. Nimimies

tuumasi, että kuka tuo mahtaa olla, kun yksin vie tuon miehen. Mutta eivät menneetkään kotiin, päättivät vielä lähteä Kristiinaan. Siellä tillikassa tuli tappelu, pöyrän kannen viskasivat klasista pihalle ja itte perässä ja sitten vasta kotiin. (Kertoi Kiia Kotoviita. Kuullut isältään ja Pel-toniemen vaarivainajalta.)

x

"Hyssä-Jussi" ja "Vanh-Erkki" vainaa olivat kerran yhdessä olleet Turussa. Sieltä takaisin tullessa poikkesivat erääseen taloon ja pyysi-vät isännältä lupaa panna hevosensa niitylle. Tämä lupasi, mutta emäntä ajoi lehmät met-sään. Kun "Hyssä" sen huomasi, niin suuttui hän niin kovin, että hän heti nostatti karhun kujan suuhun karjaa repimään. (Kertoi Pentti-län Paulu Vähäkallion torpasta Kallioniemes-sä. Kuullut Kotoviidan Heikki-vainajalta.)

x

"Hyssä" oli ollut seppä ja oli se ollut Sarvelas-sa tyttärensä luona takomassa vanhana olles-saan. Pyhänä, kun sitten oli ryypätty, niin oli Sarvikyläs ollu kans simmonen vahva mies, ja se oli ruveenu "Hyssän" päälle käymään. Pel-tovaari-vainaa, joka oli silloin sarvelas trenki-nä, oli sanonut, että kieltäkää sitä, ettei se me-ne enon niskaan, sen käy vielä huonosti. Mutta "Hyssä" sanoi: "Mitä me täs muiden kans, mennään tänne porstuaan". Siellä oli ruvennut ääni raukenemaan ja oli Peltovaari sanonut: "Menkääs nyt kattomaan, kuinka terän väke-vänne on käynyt." Mentiin kattomaan, ja siellä "Hyssä" seljälläan maassa ja oli vetäny toisen päälleen ja kuristanu siinä puolipökerryksiin. Hänen oli silloin jo jalka kipiä, niin ettei hän päässyt ilman keppiä liikkeelle, mutta kädet oli vahvat. Ei "Hyssä" selkiänä tappeluihin osaaotta-nut, muuten hän oli viisas, ja kysyttiin häneltä yhteisissä asioissa neuvoa. (Kertoi Kiia Koto-viita. Kuullut isältään ja Peltoniemen vaarivai-najalta.)

x

"Hyssä-Jussi" ei vielä vanhanakaan ollut mi-kään huono mies. Jätinmäessä asui "Erämaan-liska" niminen mies (meni Isojoelle Erämaan taloon ja kuoli joku vuosi sitten), joka oli kova kujeilija. Yhtenä pyhänä oli sitten liska, joka oli ihan mies parhaimmillaan, tullut Kallioma-keen, ja kun "Hyssä" vanhana miehenä makasi sängyssä nukkuneena, niin "Erämaan-liska" toisten miesten kanssa satoi kengänpauloja toinen toisiinsa kiinni ja pani silmukan

siitä "Hyssän" kaulahan, kun tämä nukkui, ja toisen pään vei porstuan oven ravosta. Sitten veti hän sieltä. Ei se ollut tappamisen aikomusta mutta muuten härnätä. "Hyssä" heräs sitte ja äkki-kiukkunen kun sitten oli, niin se vihastu lujaa ja lysy, kuka on tehnyt tämän työn. Toiset sitten sano, että liska teki. "Hyssä" pyysi sil-loin, että tuokaa se hänen peukaloihinsa, hän opettaa sen tekehen semmosta. Toiset niin kuin nauraakseen vei liskan sitten sinne nähräkseen, kuinka siinä sitten käy, kun toinen oli riski mies ja toinen vanaha, niin että vaan köp-pien kans pääsi liikkeelle. Mutta se puserti kohta kurkusta niin lujaa, että liska meni tain-noksiin, toisten täytyi auttaa sitä sen käsistä pois, ettei vallan kuollu. (Kertoi Kristian Sy-väniemi. Kuullut vanhain ihmisten puhuvan).

Kerran kun Jussi jo kahdeksankymmenen vanhana makasi sängyssä, niin olivat muutamat miehet menneet häntä kiusaamaan ja pistelemään. Jussi oli hairannut silloin Jätinmäen liskan kiinni rintapielistä ja oli pannut polvilleen ja sanonut: "Sä koitta ny, onko sun hyvä olla siin." liska pökertyi siihen ja toiset menivät auttamaan. Kohta Jussi katui ja sanoi: "Voi mun turmelustani, kun piti vielä vihastumani hautaan kaatuvani". Näinä aikoina oli hän ahkerasti tutkinut raamattua ja pitänyt sitä päänsä alla. (Kertoi Kiia Kotoviita. Kuullut isältään ja Peltoniemen vaarivainaalta).

"Hyssä-Jussi" oli hyvä seppä. Kerran hänen piti tehdä viikatteita. Kun työ ei oikein onnistunut, niin hän vihastui ja käski sitä, jolle työtä piti tehtämän: "Lähes nyt poika kanihin" Hän näki, että hän vihastui ja käski toisen pois tieltä. Sitten viskasi pois kaikki pajakalut ulos pitkin mäkiä. Sitten hän meni huutahan kamraatiansa, että tules nyt takaisin. Sitten yritettiin uudelleen. (Kertoi Kristian Syväniemi. Kuullut Mikko Kalliomäeltä).

Kerran "Hyssä-Jussi" juovuksissa meni kahden muun miehen kanssa yöllä kirkkotarhaan tekemään taikoja. Piti kiertää kirkkoa. Olipa siellä sitten kolihauta, johon pantiin ylostulleita ruumiita ja arkkuja. Miten olikaan, niin yksi kupsahti kolihautaan. Toiset hakevat ja luulevat paholaisen vieneen. Kaatuipa toinen mies ristin juurelle ja "Hyssä-Jussi" jäi yksin kirkkoa kiertämään. Perästä mokomalle sitten paljon naurettiin, kun taikominen niin nolosti päättyi. (Kertoi J.V. Kallio)

Kinkeriillä kerran Isollajoella olivat "Hyssä" ja Erkki nahjailleet ja pappi Heikperi oli heittänyt vettä heidän päällensä. Erkki oli silloin ärjäissyt: "Mitä sinä siinä sen korppi ja mikä sun nimeskin on, mutta mun nimeni on Erkki Honkaluoma ja Pyhä Paavali" Seuraavana

päivänä, kun selkisi, niin meni kappalaiselta anteeksi pyytämään ja sanoi: "Kunnian kappalainen, minä tulin nyt pyytämään anteeksi, kun olen teitä vastaan rikkonut". Pappi oli saivarrellut: "Mitä kappoja Honkaluoma nyt pyytää" ja Erkki oli silloin suuttunut ja sanonut: "Jollet sinä anna anteeksi, niin kyllä Jumala antaa". (Kertoi Halmes-Hermanni)

"Hyssä-Jussi" oli kerran lauvantai-ehtoon lähtenyt naimaretkelle – niinkuin nytkin vielä mennään- Isollejoelle Vanhaankylään Vilppulanin taloon, oli siellä riisunut itsensä paitasilleen – hänellä oli pitkä hurstipaita- ja oli illalla sitten mennyt peräkammariin tyttären viereen maata. Aamulla kylän poikia oli kerääntynyt tupaan katselemaan, että minkälainen sulhanen sillä tyttärellä on, kun "Hyssä-Jussi" oli kuuluisa mies. Silloinpa tämä paitasillaan lähti astelemaan peräkammarista tuvan läpi portaille, jotta tuvassa olevat pojat oikein ruumiillisesti hänen olisivat oppineet tuntemaan. Tyttö oli silloin häntä moittinut, kun hän niin meni, mutta "Hyssä-Jussi" oli sanonut hänelle: "Älä huoli, minä otan sun". Ja niin oli siitä sitten tullutkin naimiskauppa. (Kertoi lisäksi Kallioniemi)

Misä se oli jossain kinkeritilaisuudes kans ollu, kun "Hyssä" kans ollu ja juovuksis kans ollu ja pakannu siel riiteleen sen veljensä Erkkivainaan kans se vissin oli ollu, olivat vetäneet toisiansa tukasta, maattu oli lattialla ja siinä veretty. Siihen ei mennyt sitten kukaan niiren väliin, mutta pappi oli ottanu sitten vesisangon ja heittänyt niiren päälle, että ne friskaantuis ja selkiäis siitä. Silloin "Hyssä" nousi ja papin kurkkuun kans kävi kiini niin, että täytyi muiden erottaa, se muutois olis sen nujertanu. Ei siitä sen kummempaa sitten tullut. (Kertoi Kristian Syväniemi. Kuullut Kotoviidan Heikkivainaalta eli Mikko Kalliomäen vaimon Annastiinan isältä).

Muuan körttiläisuskoinen pappi Kajanus tuli kerran "Hyssä-Jussia" ripittämään, kun tämä tuli vanhaksi- sairas hän ei juuri koskaan ollut . Pappi soimasi häntä ja se oli ärjäissyt papille: "Äs, eikö katuvinen syntinen armoa saa": Kun oli keskusteltu, niin täytyi papin lopulta myöntää, että se niin on, kyllä katuvinen armon saa. (Kertoi lisäksi Kallioniemi. Kuullut äitivainaltaan)

Pastori Kajanus oli jostakin kinkeritilaisuudesta viety "Hyssän" luokse. Kun hän oli ruvennut viipymään, niin oli rovasti kovasti ihmetellyt, että kauanpa se siellä viipyy. Silloin oli joku sanonut, että sillä taitaa olla aika vastus siellä. Myöhemmin kerrottiin sitten, että

pastori oli useamman kerran tullut hiljaiseksi, kun "Hyssä" oli kysymyksiään tehnyt. Lopuksi oli Kajanus kysynyt: "Otatteko Herran ehtoollista?" "Otan minä", oli "Hyssä" vastannut, "vaikka saatana on minua koko yön kieltänyt ottamasta". (Kertoi Halmes-Hermannin)

"Hyssä" kun kävi usein friiastelemas Noukilla Vanhaskyläs Isollajoella, niin halusivat kylän pojat häntä nährä ja tulivat aamulla tupaan kattomaan. "Hyssä" silloin meni paitasillaan tuvan takalle piippuaan virittämään. Morsian siitä meni korvaan sipisemään: "Kuin sinä näin tulit?" "Äs, mitä sillä väliä on, otan minä sun", ärjäisi "Hyssä". (Kertoi Kiia Kotoviita. Kuullut isältään ja Peltoniemen vaarivainaalta)

Tarinoita "Hyssä-Jussista"

1808- ja 1809-vuoden sodan aikana olivat kaikki kyläläiset piilossa Sikurin luhdassa Sikurinkalliolla, ja olivat itikat ja ruokatavarat kaikki mukana. Honkaluomaan oli jäänyt jotakin tavaraa ja tuli "Hyssä", kun oli hurja mies, Niileksen kanssa niitä hakemaan.

Vakkakiven luona piileskelivät sitten, että jos tohtii kylälle mennä, että jos on sotäväestä tyhjä kylä. Silloin meni joukko kasakoita ohitse, ja "Hyssä" olisi ampunut kasakkaupseerin, mutta Niles hairas kiinni pyssynlukkuhun ja sanoi: "Älä nyh herran tähren, kuinkas meirän sitten käy, kun se on meirän viimeinen päivämme". "Hyssä" suuttui ja veti Nilestä pyssynperällä korvalle, mutta kasakat oli jo silloin menneet ohitse.

Mutta hevosen ne kasakat olivat siltä "Hyssältä" varastaneet. Se oli ollu semmonen asia, että samassa seurassa lähetettiin Räikkälän mies myllyyn jauhattamaan jyviä muutaman naisihmisen kanssa. Ämmä läksi ensin luuraamaan, jos on rauhallista, mutta silloin oli jo vanha Paholuoman talo kasakoita täynnä. Ämmä pakeni Läksin torpan kokkiin eli vinttiin, ja mies meni myllyn tuuttiin. Ryssät vei sitten Paholuoman aitasta sillä hevosella ruokavarat Kanttiin, jossa heillä sitten oli pääkortteerinsa. Ämmä huusi silloin: "Helvettiinkö sua nyt vierään, kun ryssiä talo täynnä on" – hän luuli Räikkälää vietävän.

Ryssät olivat sitten hevosta kasvattaneet, mutta Kivelän Kölperi Karviasta meni kerran salaa, leikkasi suittet poikki ja päästi hevosen menemään kotiin. Päässä oli sillä ollut komiat suittet.

Kauhajoelta Knuuttilan herra oli lähettänyt semmoisen kirjan, että joka ei mene Kanttiin vihollisia vastahan, niin se hirtetään oman porttinsa edustalle.

Joukko niitä oli ennen jo mennyt maata myöten ja olivat kaikki tapetut. "Hyssä" ja Niemi menivät yhdessä jokea pitkin uistinta vetäen ja myöhästyivät. Silloin tuli ryssiä, mutta "Hyssä" kerkis korpeen. Niemi pudotti pyssyinsä jokeen, ruutisarvi jäi. Häntä kovin tutkittiin, mutta pääsi vapaaksi, kalat he kuitenkin menettivät. (Kertoi Kiia Kotoviita. Kuullut isältään ja Peltoniemen vaarivainajalta.)

x

Kappakiven juuressa "Hyssä" makasi flinttapyssy kourassa yhden toisen miehen kanssa. Tuli kasakoita, "Hyssä" aikoi ampua ja olis purottanut ne kasakat, mutta se toinen hairas pyssyyn kiinni. (Kertoi Johannes Kalliomäki)

x

Kerran "Hyssä-Jussi" Mettumaarin aikana mennyt uistinta veteleen. Tässä Katkon kohdalla oli kala tarttunut uistimeen, ja kun hän sen sai ruuheen, niin oli ollut ruuhen mittanen, vaikka haaparuuhi hänellä oli, yhdestä puusta hakattu niinkuin kaukalo. Kun sai sen ruuheen, niin niskan päälle kahareisin ja niskoja poikki painaan, mutta silloin kala kerran pompahutti, ja samalla oli ukko lammis ja kala meni. Jussi pelastui uimalla mutta tuli siihen käsitykseen, että se oli piru ja ettei kirkon aikana saa mennä vetähän uistinta eikä kalasteleen. (Kertoi Kristian Syväniemi. Kuullut isoäidiltään Kreetalta. Kyllä ne sitä puhu ne vanhat muutkin.)

x

Ennen käytiin Pukaranjärvellä virstan päässä kalastelemassa, koska se oli hyvin kalainen järvi. Puolivälissä sinne oli tien varrella kivi, jota sanottiin lepäyskiveksi, koska siinä levättiin saaliin kanssa. Paljon saatiin "Hyssän" aikana kaloja, lintuja ja karhujakin. (Kertoi lisäksi Kallioniemi. Kuullut isoisältään.)

x

"Hyssä-Jussi" oli myöskin metsämies. Kerran oli joukolla lähdetty karhunajoon. Tulivat yhteen taloon ja pyysivät ruokaa. Sitä annettiinkin, mutta kovin vähän, leipiäkin oli vain kaksi. "Hyssä" heti otti leivät ja taittoi koirille – heillä oli suuria koiria mukana. Emäntä oli silloin sanonut: "Eipä teillä nälkä ollutkaan, kun koirille vaan syötätte?"

"Hyssä-Jussi" sitten oli vastannut: "Me pyysimme ittellemme ja koirillemme ja tarvittemme lisää". Mutta kun lisää ei annettu, niin yksi joukosta sanoi: "Totta se vielä neljän tolpan päälle jäi".

Sitten he lähtivät pois. Sitä viimeistä sanaa ei ymmärretty ennenkuin keväällä, kun lehmät laskettiin ulos: Karhu tuli ja raateli lehmät pahoin, muttei juuri tappanut, neljä lehmää oli ollu kujansuus yhres läjäs.

Karhut olivat silloin sitten olleet ihmisten nostamia. (Kertoi Kristian Syväniemi. Kuullut äidiltään.)

x

Metsällä oli "Hyssä" paljon käynyt karhunajoreissuilla aina Kurussa ja Ruovedellä asti.

Saunaluoman varrella oli "Hyssä" kerran syksyllä mennyt pienellä latinkilla metsään pyitä ampumaan, silloin oli suuri koiraskarhu tullut vastaan ja noussut kahdelle jalalle. Hän oli ajatellut, kait nyt tuli Jussin viimeinen päivä, oli kuitenkin pamauttanut sitä rintaan ja hypännyt sitten sivulle. Karhu oli hypännyt päin honkaa ja oli kuollut.

x

Toisen kerran olivat Karhukankaalla karhua kiertämässä. Koirat rupesivat yht' äkkiä haukkumaan, ja toiset miehet rupesivat pelkäämään, mutta "Hyssä" hiihti edelleen. Äkkiä alkoi suksen nenät nousta, kun karhu kohosi lumen alta. "Hyssä" veti sukset pari kyynärää takaisin ja laski kuonosta läpitte. Karhu putosi pesäänsä ja silloin vasta toiset uskalsivat tulla. (Kertoi Kiia Kotoviita. Kuullut isältään ja Peltoniemen vaarivainajalta.)

x

"Hyssä" oli sanonut, että kun karhun kurkusta sai kielestä kiinni ja sitä väänsi, niin oli karhulta tarmo pois, silloin toiset pääsi keihäällä tappamaan.

Kyllä väliin kävi huonosti, muuankin "Kalliäijä" menetti silmänsä, sanoi ensin: "Jopa on pahalta silmä jäänyt", kun näki oman silmänsä hangella ja luuli karhun silmäksi.

"Hyssän" neuvoa oli äitivainaa (Maria Hedvig) kerran kirkosta tullessa käyttänyt isolle ja pahalle sialle panemalla kätensä sen suuhun.

Jos karhu meni puuhun, niin kaadettiin puu. Kyllä karhu oli melkein

niinkuin oma, kun se puuhun meni. Pitkiä kun puut olivat, niin oli se aika mätkäys, kun se tuli alas. (Kertoi lisäksi Kallioniemi. Kuullut äidiltään.)

"Hyssä-Jussin" mainitaan olleen isonpuoleinen, kyömynenäinen, kolmen kyynäräinen, korkiaotsainen, leveäharteinen ja etukumarainen. Kun Johan Henrik haudattiin "Hyssän" kanssa samaan hautaan, niin oli nähty että "Hyssä" oli ollut kiharatukkainen. Lopulla ikää oli rusto kasvanut paljon hiihtämisestä polveen, niin että hänen täytyi ontua. (Kertoi Kiia Kotoviita. Kuullut isältään ja peltoniemen vaarivainajalta.)

"Hyssä-Jussi" aina, kun jostakin ihmisestä tuli puhe, kysyi ensimmäiseksi: "Mitä sukua se on?", sille seikalle hän pani suurimman painon. Lihalle oli "Hyssä" kovin tärkeä. Jos hän sattui tulemaan johonkin taloon, kun siellä laitettiin ruokaa pöydälle, niin sanoi hän: "Äs, minulle sitä kai rustasitte", ja meni syömään ilman pitempiä puheita. Kerrallaan hän söi vähän, mutta sen sijaan monta kertaa päivässä. (Kertoi Kristian Syväniemi)

"Hyssä-Jussi" oli muiden mukana kirkkoa tekemässä ja mainitaan, että hän veisteli muun muassa kirjalaudat. Muita rakentajia oli Leppäluoman vaari-vainaa, Riihimäen vaari-vainaa ja Katkon vaari-vainaa, joka oli luultavasti mestarina. "Hyssä-Jussilla" oli oma penkki niin kuin muillakin taloilla, Kerran Mittumaarina oli niin paljon väkeä, että "Hyssä-Jussi" ei päässytäkään penkkiinsä, hän oli sanonut yhdelle miehelle "mene pois", mutta se ei lähtenyt, käski vaan Jussin mennä toiseen penkkiin. Mutta vaari sanoi: "Se on veli Erkin penkki" Kun ei mies ottanut lähteäkseen, niin hän ojensi kepinsä, että lähdetkös, mies lähti välttyäkseen selkäsaunasta. (Kertoi Kristian Syväniemi. Kuullut Heikki Kotoviidalta, joka oli itse tapauksen nähnyt.)

"Hyssä-Jussi" oli kaksi viikkoa ennen kuolemaansa mennyt uistinta vetämään yksin, ei kotona sitä tiettykään. Sitten oli hän poikennut Koskelaan, siellä oli hänen poikansa tytär Kreeta emäntänä. Lapset auttoivat siellä häntä ahdetta ylös, mikä hiivasi vaatteista, mikä lykkäsi takaapäin – hartiat sanottiin olevan vielä aika leviät. Kun oli tullut taloon, niin oli sanonut: "Tulin nyt kattohon sua viimeisen kerran." Kun se unen näki semmoisen, että se hänen vanha morsiamensa tuli sanomaan: "Nyt me pian pääsemme yhtehen" Hänellä oli ollut joku morsian, ja eikö se lie ollu nuoruus kuollu,

niin se touhu kuitenkin oli krämpästynyt. Sieltä se saatettiin kotia, ja sitten se pian kuoli syksyllä. (Kertoi Kristian Syväniemi. Kuullut tädiltään Kreeta-Liisalta, joka oli yllämainitun Kreetan tytär. Kyllä Kreetakin sitä puhui, muorivainaa.)

Antti kun luki raamattua, niin se kävi hiljaa. Tarpeellisimmat sanat vain lausui kovaa. "Hyssä" vainaa oli juuri samanmoinen, luki vaikka olis kuinka kova melu ollut tuvassa. Kerran oli "Hyssä" sanonut: "Äs, nuoruudessa tuota kirjaa olis tarvinnut lukea." Kun "Hyssä" selkisi viinasta, niin tuli koviin tunnonvaivoihin, kulki ympäri ja voihkas. Kun "Hyssä" oli tautivuoteessa, niin Maria Hedvig'in piti aina olla siinä vieressä, jos hän yritti pois, niin se hairas hänen käteensä kiinni. Samana päivänä kun se oli kuollut, oli Maria Hedvig mennyt navettaan, mutta sieltä hänet kohta haettiin "Hyssän" luokse.

Tämä sanoi:

"Auta, auta"

"Kuinka minä teitä autan?"

"Rukoile, rukoile"

Sitten hän kuoli,

Se käsitys oli, että "Hyssästä" autuas tuli. (Kertoi lisäksi Kallioniemi.)

"Hyssä" kuolinhetkellä harasi kiinni sängyn päähän. Pää jäi käteen, niin kuin kortes kohta katkes.

(Kertoi Johannes Kalliomäki.)

X

Parkanon ja Karvian rajamailla oli "Hyssä" ollut "Niemen Röntikän" kanssa hirvenjhdissa. Mutta, kun oli sopimaton ilma, niin panivat he saunan lauteille maata muutamaa torppaan. Kun muutama kylän ämmä kävi siellä, niin se sanoi: "Kyllä noiden puolesta hirvet mettässä pysyy".

Aamulla oli ollut pyryilma ja "Hyssä" sanoi "Niemen Röntikälle": Aja nyt ämmä ylös, että saaraan viinaa".

"Ettekö syö ensin", kysyi ämmä.

"Ei nyt keritä, nyt on sopiva ilma".

Olivat siitä sitten jalkamarssissa menneet ja olivat kohta kolme hirveä kaataneet.

Sitten he olivat tulleet takaisin ja sanoneet ämmälle: "Panes nyt pata tulelle, kyllä nyt on jo lihaa keittää".

"Hyssä" kuljetti aina pyssyä seljässään ja oli kirkossakin pitänyt sitä

mukanaan, vaikka hän sen laskikin porstuaan.

Tapana oli hänellä aina nojata kirkon edustalla olevaan kiveeb, kun pappia odoteltiin ja pyssy seljässä.

Kun kysyttiin, miksi hän pyssyä aina pitää mukanaan, nini oli hän sanonut: "Mistä sen sitten ottaa, jos tarvitsee, jollei ole mukana". Samassa oli hanhiparvi lentänyt kirkon yli, ja oli "Hyssä" pudottanut hanhen rihlapyssyllään. "Mistä tuonkin nyt olisin saanut", oli hän sanonut, "jollei olisi pyssyä ollut". (Kertoi Kiia Kotoviita. Kuullut isältään ja Peltoniemen vaarivainajalta.)

x

Kerran oli "Hyssä-Jussin" pojan-pojan vaimo Maria Hedvig sahanut puuta poikki ja Jussi tuli ja soimas, että paremminkin se käydä sais, hän oli muuten sillä kertaa vähän myrripäällä.

Hän oli sanonut: "Vaari tekee hyvin ja tulee itse sahaamaan". Vaari tuli ja otti kiinni niskahan ja painoi sen lattiaan. Mutta Vännilänn Kreeta-Liisa, joka oli silloin pien vielä, otti halon ja löi Jussia lonkkaan.

Jussi silloin sanoi: "Äs tule sinä tänne, susta ihminen tulee, kun sinä lyöräkkäin tohrit". (Kertoi Kristian Syväniemi. Kuullut Vännilän Kreeta-Liisalta eli tädiltään.)

x

"Hyssä-Jussi" oli kiivasluontoinen mies. Oli hyvä seppä. Väliin, kun ei saanut pajassa työtä oikein onnistumaan, kiivastui niin, että heitti pajakalut ulos ovesta. Sitten hän sentään taas rauhoittui ja kokosi kapineet takaisin pajaan.

Hän luki ahkeraan raamattua. Kerran lukiessaan hän ei löytänyt silmälasejaan. Rupesi manaamaan, että piru tahtoo estää häntä raamattua lukemasta. Ei huomannut, että silmälasit olivat kädessä, vuorotellen siirsi hän niitä toisesta kädestä toiseen lainkaan huomaamatta. (Kertoi J.V. Kallio.)

x

"Hyssä" kerran oli Hautalan Augustin kanssa ollut vyönsolkia tekemässä. Pajamies (Hautala) läksi pajasta pois, ajatteli, ettei ole hyvä olla, kun "Hyssä"kiukussaan heitti pajaroskat pihalle. "Äs, tule takaisin" sanoi "Hyssä", "ei täällä mitään ole", Sitten ruvettiin uudestaan tekemään. (Kertoi lisäksi Kallioniemi.)

x

"Hyssä" kalasteli, metsästeli ja teki sepän työtä. Kiiruumpana aikana kesän aikana hän oli kylläkin ahkera työmies maantöissä.

Ei "Hyssä" ollut turhan nuuka, tuli hyvin sentään toimeen. Tervaa poltteli ja myi kaupunkiin.

Erkki, "Hyssän" veli väliin meni kahden tervakuorman kanssa kaupunkiin ja tuli keppi kädessä kotiin – oli kaikki haaskannut.

Kun "Hyssälle" oli puhuttu, eikö hän ottaisi toista vaimoa, niin sanoi tämä, että kyllä kai niitä vähän on semmoisia ajatuksia ollut.

"HYSSÄ" piti Jumalan sanan arvossa. Erkki oli pilkkaaaja, luki lakki päässä sanaa. "Hyssällä" kyllä oli tapana juovuspäissä kirotta, vaikka selvänä kielsi: "Kyllä kai sen saastasen nimeä mainitaan". Koskaan ei hän kuitenkaan vannonut: Jumal'auta, piru vieköön tai ottakoon jne.

Kun jotain tosiasiaa keskusteltiin ja siihen ruvettiin väntämään vääryyren puolesta, niin "Hyssä" siihen vihaisesti vastas. Muuten hän oli vakava, ei juuri leikillinen. Erkillä oli tapana puukostella, puhui toisia kiusatakseen. "Hyssä" ei yleensä ollut riidassa naapurien kanssa eikä ketään kärkeihin vienyt., kävi käräjät luonnossa paikalla käymällä kurkkuun käsiksi, kun tarvittiin.

Kun hänelle tuli lähtö kylään, niin hän lähti, vaikka olisi ollut kuinka kiirus aika. Kerrankin oli keskellä heinäkorjuuta mennyt Hongolle kirkonkylään. Siellä oli heinäkorjuu, ja kun oli lauantai-ilta, niin aijottiin jäljellä olevat heinät jättää maanantaiksi saakka suovaan panematta. Mutta "Hyssä" meni suvoan päälle ja otti vastaan niin paljon kuin neljä miestä ehti antaa, vaikka tavallisesti yksi mies vastasi yhtä antajaa

Köyhää "HYSSÄ" sääli ja auttoi, mikäli voi. Selvänä sopi veljensä Erkin kanssa hyvin, juovuspäissä tahtoi olla riidassa.

(Kertoi "Halmes-Hermanni".)